JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
SIEGBERT ALBER
16 päivänä syyskuuta 1999 *

A Johdanto

1. Itävallan tasavallan Oberster Gerichtshof on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan [1] tulkitsemisesta ja sovellettavuudesta sen selvittämiseksi, onko sellainen kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa, jonka perusteella miehille ja naisille on 1.9.1996 alkaen asetettu eri ikäedellytys [2] "työkyvyttömyyden vuoksi varhennetun vanhuuseläkkeen" myöntämistä varten.

2. Tämän poikkeussäännöksen mukaan miehille ja naisille voidaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteesta poiketen vahvistaa eri eläkeikä (yleisen) vanhuuseläkkeen myöntämistä varten. Tämä poikkeusmahdollisuus ei kuitenkaan koske muita tasa-arvodirektiivin 3 artiklassa mainittuja etuuksia, kuten esimerkiksi työkyvyttömyyden vuoksi myönnettäviä etuuksia.

3. Tarkasteltavana olevassa Bauern-Sozialversicherungsgesetzin (maanviljelijöiden sosiaaliturvasta annettu laki, jäljempänä BSVG) [3] 122 c §:ssä säädetään seuraavaa: "Miespuolisella vakuutetulla on 57 vuotta täytettyään ja naispuolisella vakuutetulla 55 vuotta täytettyään oikeus työkyvyttömyyden vuoksi varhennettuun vanhuuseläkkeeseen edellyttäen, että — ". Kyseisellä säännöksellä korvattiin muutoin samansisältöisen aikaisemman sääntelyn seuraava kohta: "Mies- ja naispuolisella vakuutetulla on 55 vuotta täytettyään oikeus — edellyttäen, että — — ".

4. Pääasiassa valittajat (jäljempänä valittajat) ovat 13 iältään 55 vuoden ja 57 vuoden välillä olevaa maanviljelijää, jotka hakivat työkyvyttömyyden vuoksi varhennettua vanhuuseläkettä. Heidän hakemuksensa hylättiin, sillä valittajat eivät olleet täyttäneet määräpäivänä 57 vuotta. Valittajat tekivät päätöksestä valituksen ja tällä hetkellä asia on saatettu vireille Oberster Gerichtshofiin Revision-valituksella.

* Alkuperäinen kieli: saksa.

1 — EYVL 1979, L 6, s. 24 (jäljempänä myös tasa-arvodirektiivi).

2 — Suomenkielisen toisinnon kannalta merkityksetön alaviite.

3 — Sellaisena kuin laki on muutettuna vuoden 1996 Strukturanpassungsgesetzillä (rakennemuutoslaki, Bundesgesetzblatt, jäljempänä BGBl. 1996, s. 201).

5. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen kansallisen tuomioistuimen mielestä on kyseenalaista, onko kiistanalainen säännös yhteensopiva direktiivin 79/7/ETY kanssa. Kansallisen tuomioistuimen mukaan on epäselvää, kuuluuko Itävallan säännös direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn poikkeussäännöksen soveltamisalaan. Kyseisen säännöksen mukaan direktiivi 79/7/ETY "ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin". Mikäli tarkasteltavana oleva etuus sitä vastoin luokitellaan tasa-arvodirektiivin mukaiseksi "työkyvyttömyysetuudeksi",[4] etuus ei kuulu poikkeussäännöksen soveltamisalaan. Tästä seuraa, että epätasa-arvoinen kohtelu etuuden myöntämisedellytysten osalta on kiellettyä tasa-arvodirektiivin 4 artiklassa säädetyn ja 23.9.1984 alkaen välittömästi sovellettavan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen nojalla.

6. Kansallisen tuomioistuimen mukaan pätevät seikat puoltavat kyseessä olevan etuuden yhteisön oikeuden mukaista luokittelua työkyvyttömyysetuudeksi. Työkyvyn alentuminen on välttämätön edellytys kyseessä olevan etuuden myöntämiselle. Etuuden syntyhistorian tarkasteleminen vahvistaa sitä käsitystä, että etuus on yhteisön oikeuden mukainen työkyvyttömyysetuus. Alun perin etuutta nimitettiinkin yksinkertaisesti "työkyvyttömyyseläkkeeksi".[5] Vuosien mittaan etuuden myöntämisedellytyksiä on kevennetty kyseiselle alalle ominaisten pahimpien vaikeuksien poistamiseksi. Etuuden perimmäinen luonne ei kuitenkaan ole muuttunut. "Vanhuuseläkkeen" käsitteen esiintyminen etuuden nimessä vuodesta 1993[6] alkaen ei sinällään tee etuudesta tasa-arvodirektiivissä tarkoitettua vanhuus- tai työeläkettä.

7. Toinen vuonna 1996 käyttöön otettujen miesten ja naisten epätasa-arvoisen kohtelun sisältävien säännösten ja tasa-arvodirektiivin yhteensoveltuvuuden osalta epäselvä seikka liittyy tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 2 kohtaan ja yleensäkin direktiivin tarkoitukseen, joiden perusteella voidaan päätellä, että tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan sisältämä poikkeussääntely on säädetty vain tiettyä siirtymävaihetta varten. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella kansallinen tuomioistuin on päätynyt sellaiseen johtopäätökseen, että 7 artiklan 1 kohdan mukaisen poikkeussäännöksen soveltamisalaan kuuluviin syrjiviin säännöksiin tehtävät muutokset ovat direktiivin mukaisia vain siinä tapauksessa, että ne ovat vaikutuksiltaan epätasa-arvoista kohtelua vähentäviä. Kiistanalainen jäsenvaltion lainsäädäntö on kuitenkin askel päinvastaiseen suuntaan, sillä kyseisellä lainsäädännöllä luodaan sellainen syrjivä edellytys miesten ja naisten välille, jota ei aikaisemmin ollut.

4 — Ks. tasa-arvodirektiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohta.

5 — Ks. Bauern-Pensionsversicherungsgesetzin 79 §:n 1 momentti ja 70 b § (maanviljelijöiden eläkevakuutuksesta annettu laki, joka tuli voimaan 1.1.1971, jäljempänä PVG).

6 — Ks. 1.1.1979 voimaan tulleen Bauern-Sozialversicherungsgesetzin (maanviljelijöiden sosiaaliturvasta annettu laki, jäljempänä BSVG) muuttamisesta 18. kerran annettu laki, joka tuli voimaan 1.7.1993, BGBl. 1993, s. 337.

8. Itävallan tasavallan Oberster Gerichtshof esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1. Onko direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa tulkittava niin, että siinä sallitaan jäsenvaltion vahvistavan eri eläkeiän vain sellaisten eläkeoikeuksien osalta, jotka myönnetään yksinomaan vanhuuseläkeiän saavuttamisen vuoksi, vai onko tätä poikkeussääntelyä sovellettava myös eläkeoikeuksiin, jotka tosin saadaan vasta tietyn iän saavuttamisen jälkeen mutta myönnetään ainoastaan invaliditeetin (työkyvyttömyyden) vuoksi?

2. Onko direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa ja 2 kohtaa tulkittava niin, että jäsenvaltio voi korvata direktiivin täytäntöönpanolle asetetun määräajan päätyttyä aikaisemman sääntelyn, jonka mukaan eläkeikä oli sama molemmille sukupuolille (tässä tapauksessa 55 vuotta), uudella sääntelyllä, jonka mukaan eri sukupuoliin sovelletaan eri eläkeikää (tässä tapauksessa miesten osalta 57 vuotta ja naisten osalta 55 vuotta)?"

9. Asian käsittelyyn ovat osallistuneet valittajat, Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio. Asian käsittelyyn osallistuneiden väitteisiin ja perusteluihin palataan asian oikeudellisen arvioinnin yhteydessä.

B Lausunto

1. *Ensimmäinen kysymys*

10. Tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn poikkeussäännelyn sovellettavuuden osalta on tehtävä ero siinä, että kyseinen sääntely koskee sekä vanhuus- ja työeläkkeitä että eläkeiän määrittelyn mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin. Näin ollen poikkeussäännöstä on tarkasteltava kahdella eri tasolla. Kyseessä oleva etuus on ensinnäkin luokiteltava ja lisäksi sen yhteisön oikeuden kannalta merkitykselliset kriteerit on määriteltävä. Vasta kun voidaan katsoa, että etuus ei ole vanhuus- tai työeläke, voidaan siirtyä tutkimaan, voidaanko eri eläkeiän vahvistamista kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön nojalla pitää laillisella tavalla säädetyn miesten ja naisten eri eläkeiän vaikutuksena tarkasteltavana olevaan etuuteen.

11. Ensimmäisen kysymyksen osalta valittajat tukeutuvat pitkälti kansallisen tuomioistuimen esittämään käsitykseen asiasta. Koska ensisijainen edellytys kyseisen etuuden saamiselle on työkyvyn alentuminen, etuutta on pidettävä tasa-arvodirektiivissä tarkoitettuna työkyvyttömyysetuutena. Näin ollen etuus ei kuulu tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn poikkeussäännöksen soveltamisalaan.

12. Itävallan hallitus täsmentää ensiksi, että systemaattiselta kannalta tarkasteltuna kyseessä oleva etuus ei ole maanviljelijöiden sosiaaliturvaan liittyvä erikoisuus, vaan samantyyppinen etuus kuuluu myös kaupan alalla työskentelevien henkilöiden sosiaaliturvaan (GSVG) ja palkattujen työntekijöiden sosiaaliturvaan (ASVG).

13. Itävallan hallitus on sitä mieltä, että kyseessä oleva syrjintä on perusteltua tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla. Itävallan hallitus katsoo, että alentuneen työkyvyn/työkyvyttömyyden vuoksi myönnetty vanhuuseläke on tasa-arvodirektiivissä tarkoitettu vanhuuseläke. Tältä osin Itävallan hallitus viittaa etuuden syntyhistoriaan. Itävallan hallitus huomauttaa, että naisilla ja miehillä on Itävallassa eri eläkeikä. Miesten eläkeikä on 65 vuotta ja naisten 60 vuotta. Lisäksi on olemassa varhennetun vanhuuseläkkeen mahdollisuus, johon vakuutetut ovat oikeutettuja jo viisi vuotta ennen säännönmukaisen eläkeiän saavuttamista. Varhennettu vanhuuseläke voidaan myöntää eri syistä, esimerkiksi työttömyyden tai pitkän vakuutuskauden vuoksi. Bundesverfassungsgesetz über unterschiedliche Altersgrenzen von männlichen und weiblichen Sozialversichertenin [7] (liittovaltion laki miesten ja naisten eri eläkeiästä) tarkoituksena on miesten ja naisten eläkeiän eron tasaaminen ja eläkeiän korottaminen pitkällä aikavälillä. Vuonna 1993 toteutetun ja eri eläkelajien yhdistämisen sisältäneen laajan eläkereformin [8] jälkeen kyseistä etuutta on pidettävä varhennettuna vanhuuseläkkeenä, jonka myöntämiseksi sekä miesten että naisten vähimmäisiäksi on määritetty 55 vuotta. Työkyvyn alentumisen vuoksi varhennetun vanhuuseläkkeen käyttöönottamisen myötä myös maanviljelijöille ja kaupan alalla työskenteleville säädettiin pysyvän työkyvyttömyyden vuoksi myönnettävä varhennettu vanhuuseläke. [9]

14. Seuraavaksi Itävallan hallitus esittää useita systemaattisia väitteitä kyseessä olevan etuuden ja perinteisen vanhuuseläkkeen välisten yhtäläisyyksien osoittamiseksi. Tällaisista yhtäläisyyksistä voidaan mainita elinkeinon suojeleminen sekä odotusaika, joiden perusteella kyseisen etuuden saaminen on helpompaa kuin pelkän työkyvyttömyysetuuden piiriin pääseminen. Myös säännönmukaisesta työskentelystä luopumisen edellytys sisältyy vanhuuseläkettä koskeviin määräyksiin, mutta työkyvyttömyyseläkettä tällainen määräys ei koske. Lisäksi kyseessä oleva etuus muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun etuuden saaja saavuttaa "lakisääteisen eläkeiän".

15. Itävallan hallitus myöntää, että vuoden 1996 Strukturanpassungsgesetz annettiin talousarvioon liittyvistä syistä ja että tarkoituksena oli eritoten "Maastricht-kriteerien" täyttäminen.

7 — 29.12.1992 annettu Bundesverfassungsgesetz über unterschiedliche Altersgrenzen von männlichen und weiblichen Sozialversicherten, BGBl. 1992, s. 832.

8 — ASVG:n muuttamisesta 51. kerran annettu laki, BGBl. 1992, s. 335.

9 — BSVG:n muuttamisesta 18. kerran annettu laki, BGBl. 1993, s. 337; GSVG:n muuttamisesta 19. kerran annettu laki, BGBl. 1993, s. 336.

16. Itävallan hallitus on päätynyt siihen käsitykseen, että "työkyvyttömyyden vuoksi varhennettu vanhuuseläke" on tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu vanhuuseläke. Näin ollen se käsittelee ainoastaan toissijaisesti niitä eläkeiän vaikutuksia, joiden perusteella syrjintä voisi toisten etuuksien osalta olla mahdollisesti perusteltua.

17. Yhteisöjen tuomioistuimen kyseessä olevaan tapaukseen sovellettavan oikeuskäytännön [10] analyyttisen tarkastelun perusteella Itävallan hallitus toteaa, että vanhuuseläkejärjestelmän ja kyseisten muiden etuusjärjestelmien välinen johdonmukaisuus ja toisaalta taloudelliset näkökohdat puhuvat sen puolesta, että alentuneen työkyvyn/työkyvyttömyyden vuoksi varhennettu vanhuuseläke on joka tapauksessa välittömässä yhteydessä eri sukupuolille vahvistettuun eri eläkeikään. Näin ollen tällöin sovelletaan joka tapauksessa tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyä poikkeussäännöstä.

18. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ei pidä perusteltuna kyseenalaistaa kansallisen tuomioistuimen tekemää kyseessä olevan etuuden luokittelua työkyvyttömyyseläkkeeksi. Se huomauttaa, että kuuluakseen tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn poikkeussäännöksen soveltamisalaan, etuuden on liityttävä tarpeellisella ja objektiivisella tavalla eri sukupuolille vahvistettuun eri eläkeikään. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus huomauttaa, että koska kyseessä olevaan syrjivään kohteluun johtanut lainmuutos on annettu taloudellisista syistä, on vaikeaa käsittää, millä tavoin tällainen muutos liittyisi välttämättä eri eläkeikään.

19. Komissio pitää kansallisen tuomioistuimen tekemää kyseessä olevan etuuden luokittelua työkyvyttömyysetuudeksi periaatteessa perusteltuna. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön viitaten komissio toteaa, että poikkeussäännöksiä on tulkittava suppeasti ja että varhennettu vanhuuseläke, joka myönnetään muun kuin ikää koskevan vakuutustapahtuman toteutumisen vuoksi tasa-arvodirektiivin 3 artiklan mukaisesti, ei ole tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukainen vanhuus- tai työeläke. Sen arvioimiseksi, kuuluuko kyseessä oleva epätasa-arvoinen kohtelu eri eläkeiän vaikutuksiin muihin etuuksiin, on tutkittava, liittyykö tällainen kohtelu objektiivisesti ja välttämättä tähän eläkeikää koskevaan eroon. Tällöin on huomattava, että talousarvioon liittyvien syiden ei periaatteessa voida katsoa muodostavan kyseistä yhteyttä. Näin ollen 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa ei sovelleta tällaiseen tapaukseen.

Asian arviointi

20. Pääasiassa kyseessä olevan etuuden oikeudellisen luokittelun tekee viime

10 — Asia C-328/91, Thomas ym., tuomio 30.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1247); asia C-9/91, Equal Opportunities Commission, tuomio 7.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4297); asia C-92/94 Graham ym., tuomio 11.8.1995 (Kok. 1995, s. I-2521) ja yhdistetyt asiat C-377/96—C-384/96, De Vriendt ym., tuomio 30.4.1998 (Kok. 1998, s. I-2105).

kädessä kansallinen tuomioistuin kansallisen lainsäädännön perusteella. Luokittelun on kuitenkin noudatettava yhteisön oikeuden mukaisia kriteereitä, joiden määrittäminen on yhteisöjen tuomioistuimen tehtävä.

21. Tasa-arvodirektiivin 3 artiklassa määritellään kyseisen direktiivin soveltamisala. Kyseisen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan direktiiviä sovelletaan

"lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa seuraavien tapausten varalta:

— sairaus,

— työkyvyttömyys,

— vanhuus,

— työtapaturmat ja ammattitaudit,

— työttömyys".

22. Ennen kuin etuus voidaan luokitella johonkin vakuutustapahtumaan kuuluvaksi, on ensin määriteltävä sen tunnusomaiset ominaisuudet. Tällaisten objektiivisten kriteerien tarkoituksena on myös rajata eri vakuutustapahtumiin kuuluvat etuudet suhteessa toisiinsa. Näin ollen esimerkiksi "vanhuuden vuoksi myönnettävän etuuden" oleellinen myöntämisedellytys on lakisääteisen eläkeiän saavuttaminen. "Työkyvyttömyysetuuden" osalta myöntämisedellytyksenä on sitä vastoin tavallisesti pysyvä työkyvyttömyys ruumiillisen tai henkisen vamman vuoksi. "Työttömyysetuudelle" on esimerkiksi ominaista, että etuuden saaja ei ole aktiivisessa työsuhteessa mutta on kuitenkin periaatteessa valmis palaamaan työelämään, mistä on konkreettisena osoituksena se, että kyseisen edun saaja on työvoimaviranomaisten käytettävissä työttömänä työnhakijana. [11]

23. Etuuden luokitteleminen saattaa olla ongelmallista, mikäli etuudella kyseessä olevan tapauksen tavoin on useammalle etuusjärjestelmälle tyypillisiä ominaispiirteitä. Sekaannusta aiheuttaa lisäksi se, että Itävallan hallitus tulkitsee "eläkeiän" käsitteen tarkoittavan *iästä aiheutuvaa työkyvyttömyyttä*, kun kyseinen käsite toisessa yhteydessä määritellään tarkoittamaan sitä ajankohtaa, jolloin etuuteen

11 — Asia C-88/95, C-102/95 ja C-103/95, Martínez Losada ym., tuomio 20.2.1997 (Kok. 1997, s. I-869) ja asia C-320/95, Alvite, tuomio 25.2.1999 (Kok. 1999, s. I-951); ks. julkisasiamies Alberin esittämä ratkaisuehdotus 11.6.1998 asiassa Alvite (Kok. 1999, s. I-953, ratkaisuehdotuksen 19 kohta).

oikeutetun *katsotaan tulleen työhön soveltumattomaksi* vanhuuden vuoksi. [12]

24. Tällaiset seikat eivät kuitenkaan saisi olla käsitteellisen selkeyden esteenä. Lakisääteisen eläkeiän yhdistäminen työkyvyttömyyteen on työkyvyttömyyden laadusta riippumatta korkeintaan juridisen fiktion muodossa toteutettu poikkeus. Ruumiillisen työkyvyn säilyttäminen lakisääteisen eläkeiän saavuttamisen jälkeen on nimittäin täysin mahdollista, mikä ei kuitenkaan sinällään kyseenalaista eläkeiän saavuttamisen tosiasiaa. Objektiiviselta kannalta katsottuna tietyn iän saavuttaminen on sitä vastoin riittävä edellytys edun myöntämiselle. [13]

25. Työkyvyttömyyden varalle säädetyn järjestelmän osalta tilanne on periaatteessa toinen. Työkykyä heikentävän vamman on tällöin oltava objektiivisesti todettavissa. Tarkasteltavana olevassa tapauksessa tilanne on tällainen. Ikäkriteeriä voidaan pitää vakuutusturvan tarvetta tukevana tekijänä. Sosiaalipoliittiselta kannalta tarkasteltuna voidaan olettaa, että työkyvyn alentumiseen liittyvää korkeaa ikää voidaan pitää lisärasitteena. [14] Kuten esillä olevassa tapauksessa luokiteltavana oleva etuus osoittaa, voivat myös sosiaalipoliittiset ja työmarkkinapoliittiset näkökohdat, kuten esimerkiksi paineen vähentäminen jollakin tietyllä alalla ja vaikeiden sosiaalisten tilanteiden välttäminen, olla merkityksellisiä tekijöitä sosiaaliturvaetuuksia säädettäessä, ilman että etuuden luonnetta sinällään kyseenalaistetaan. Vähimmäisikäedellytystä koskeva kriteeri on sitä paitsi omiaan rajoittamaan etuuteen mahdollisesti oikeutettujen määrää objektiivisesti. Kyseistä kriteeriä ei näin ollen tule pitää ratkaisevana tekijänä etuutta luokiteltaessa.

26. Itävallan hallituksen asian suullisessa käsittelyssä esittämät etuuden tosiasialliseen myöntämiseen liittyvät olosuhteet eivät periaatteessa ole tämän tarkastelutavan vastaisia. Kun vuonna 1998 maanviljelijöiden sosiaalivakuutuksessa työkyvyttömyyden vuoksi varhennettujen vanhuuseläkkeiden osuus kaikista myönnetyistä varhennetuista vanhuuseläkkeistä oli 50 prosenttia, eli 39 prosenttia kaikista myönnetyistä eläkkeistä, ja kun "aitojen työkyvyttömyyseläkkeiden" osuus oli sitä vastoin vain 15 prosenttia, on kyseinen osuus kieltämättä suuri. Tällöin ei pidä kuitenkaan unohtaa sitä, että etuuden myöntämisedellytysten puitteissa työkyvyttömyyden kriteeri liittyy elinkeinon

12 — Näin säädetään Belgian tulkintalaissa, ks. edellä alaviitteessä 10 mainitut yhdistetyt asiat C-377/96—C-384/96, De Vriendt ym., tuomion 21 kohta ja julkisasiamies Alberin esittämä ratkaisuehdotus 15.1.1998 (Kok. 1998, s. I-2107, ratkaisuehdotuksen 34 kohta).

13 — Luonnollisesti ikäedellytyksen lisäksi muita edellytyksiä ovat esimerkiksi vakuutuskautta, vakuutusmaksujen suorittamisaikaa jne. koskevat edellytykset.

14 — Vastaavanlaisia tilanteita esiintyy iäkkäämpien työntekijöiden työttömyystapauksissa, mistä syystä tällaisille henkilöryhmille on monin paikoin luotu sosiaaliturvaetuuksien sekajärjestelmiä (ks. edellä alaviitteessä 11 mainitut asiat Martínez Losada ym. ja Alvite), joita voidaan kutsua jopa "varhaiseläkkeelle siirtymistä koskeviksi järjestelmiksi", kuten tilanne Itävallan hallituksen mukaan on Itävallan lainsäädännössä.

suojelemiseen, mistä seuraa, että työkyvyttömyys [15] tietyn ammatin, eli tässä tapauksessa maanviljelijän ammatin, harjoittamisen osalta on ensin todettava. Kuten Itävallan hallitus on nimenomaisesti vahvistanut, etuuden myöntämisedellytyksiin vaikuttavat sosiaalipoliittiset seikat. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, etteikö työkyvyttömyys voisi olla oleellinen tekijä etuutta luokiteltaessa.

27. Asian jatkotarkastelu pohjautuu siihen näkemykseen, että esillä olevassa tapauksessa luokiteltava etuus on direktiivin 79/7/ETY 3 artiklan mukainen työkyvyttömyysetuus, joka siten ei kuulu tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan ensimmäisen olettaman mukaisen poikkeussäännöksen soveltamisalaan, vaan kyseistä etuutta on korkeintaan pidettävä "muuna etuutena", johon eri eläkeiän vahvistamisella on "vaikutuksia".

28. Asiassa Graham ym. antamassaan tuomiossa [16] yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa miesten ja naisten epätasa-arvoinen kohtelu tiettyjen työkyvyttömyysetuuksien myöntämisen ja laskentaperusteiden osalta vaikuttaa miehille ja naisille vahvistetun eri eläkeiän vuoksi muihin etuuksiin. Asiassa Graham ym. oli kyse työkyvyttömyyseläkkeen pienentämisestä tosiasiallisen vanhuuseläkkeen tasolle lakisääteisen eläkeiän saavuttamisen jälkeen, joka naisilla on 60 vuotta ja miehillä 65 vuotta. Lisäksi kyse oli työkyvyttömyyseläkkeen lisäksi maksetusta työkyvyttömyysavustuksesta, jota maksettiin ainoastaan sellaisille henkilöille, jotka olivat menettäneet työkykynsä vähintään viisi vuotta ennen eläkeiän saavuttamista, eli naiset ennen 55. ikävuottaan ja miehet ennen 60. ikävuottaan.

29. Kyseisessä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin asetti seuraavat kriteerit sille, että epätasa-arvoista kohtelua voidaan pitää perusteltuna tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisten "mahdollisten vaikutusten" perusteella "muihin etuuksiin". Kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo asiassa Thomas ym. [17] antamassaan tuomiossa katsonut, tällaiset vaikutukset rajoittuvat sellaiseen syrjintään, joka on *välttämättä* ja *objektiivisesti* yhteydessä eläkeiän eroon. [18] Tilanteen voidaan katsoa olevan tällainen, jos syrjintä on objektiivisesti tarpeen, jotta sosiaaliturvajärjestelmän rahoitustasapainoa ei vaarannettaisi tai jotta turvattaisiin työeläkejärjestelmän ja muiden etuusjärjestelmien välinen johdonmukaisuus. [19]

30. Asiassa Graham ym. voitiin havaita objektiivinen yhteys eläkeiän ja kiistanalaisen tasa-arvoisen kohtelun välillä, koska eläkeiän saavuttamisesta oli väistämättä epätoivottavana oikeusvaikutuksena etuuden leikkaaminen. Tarkasteltavana ole-

15 — Suomenkielisen toisinnon kannalta merkityksetön alaviite.

16 — Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Graham ym.

17 — Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Thomas ym.

18 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Graham ym., tuomion 11 kohta (kursivointi tässä).

19 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Graham ym, tuomion 12 kohta.

vassa tapauksessa tilanne on kuitenkin toinen. Eläkeiän vahvistamisen ja työkyvyttömyyden vuoksi varhennetun eläkeiän myöntämisen välillä ei ole yhteyttä. Varhennetun vanhuuseläkkeen myöntämisedellytykset ja ikäedellytys eivät liity millään tavalla yleiseen vanhuuseläkejärjestelmään. Kyseiset järjestelmät liittyvät toisiinsa vasta lakisääteisen eläkeiän saavuttamisen myötä, koska lakisääteinen vanhuuseläke korvaa tällöin työkyvyttömyyden vuoksi varhennetun työkyvyttömyyseläkkeen.

31. Lakisääteiseen eläkeikään verrattuna kiistanalaisen etuuden myöntämiselle määritetty vähimmäisikäedellytys tuntuu pikemminkin epäjohdonmukaiselta. Kun ikäedellytys naisilla on 55 vuotta eli viisi vuotta ennen lakisääteistä eläkeikää, se on miesten osalta 57 vuotta eli kahdeksan vuotta ennen lakisääteisen eläkeiän saavuttamista.

32. Itävallan hallitus on asian suullisessa käsittelyssä esittänyt, että mikäli etuuden myöntämiselle määritetty erilainen ikäedellytys olisi ollut naisilla 50 vuotta ja miehellä 55 vuotta, ei ikäedellytyksen yhtäläinen korottaminen kahdella vuodella eli naisilla 52 vuoteen ja miehillä 57 vuoteen olisi varmaankaan ollut ongelmallista. Lähtötilanne oli kuitenkin siltä osin erilainen, että tämän etuuden osalta "eläkeiäksi" oli määritetty myös naisille 55 vuotta. Koska ikäedellytyksen korottaminen tämän "säännönmukaisen varhennetun vanhuuseläkkeen" myöntämiselle säädettyä ikäedellytystä korkeammaksi olisi ollut Itävallan lainsäädännön mukaan järjestelmän vastaista, ikäedellytys jäi naisten osalta ennalleen, kun sitä miesten osalta nostettiin kahdella vuodella. Sitä paitsi valtio, joka määrittää naisille ja miehille viidellä vuodella toisistaan poikkeavan eläkeiän, ei ole velvollinen siirtämään tätä eroa koskemaan yhdenmukaisesti kaikkia sen vaikutuksia.

33. Kyseiset väitteet eivät kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että *ennen* kiistanalaista lainmuutosta voimassa ollut lainsäädäntö *ei ollut syrjivä* ja että sen muoto ei myöskään määräytynyt lakisääteisen eläkeiän mukaan, koska kyseessä oleva etuus ei ollut riippuvainen tästä eläkeiästä.

34. Myös tästä syystä on vaikea erottaa, millä tavalla lainmuutoksen myötä käyttöönotettu varhennetun vanhuuseläkkeen vähimmäisikäedellytykseen liittyvä syrjivä kohtelu liittyy *välttämättä* lakisääteiseen eläkeikään. Aikaisempi hyvin toiminut lainsäädäntö, johon ei sisältynyt syrjiviä edellytyksiä, on pikemminkin osoitus siitä, että nykyinen eri ikäedellytys edun myöntämiseksi ei ole välttämättä yhteydessä lakisääteiseen eläkeikään. Etuuteen oikeuttavaa ikäedellytystä, joka oli sekä miesten että naisten osalta 55 vuotta, ei muutettu yhtenäisesti eikä suhteessa lakisääteiseen eläkeikään. Näin ollen eri järjestelmien välistä johdonmukaisuutta ei juurikaan voida pitää kyseessä olevaan epätasa-arvoiseen kohteluun oikeuttavana perusteluna.

35. Kyseisten sosiaalivakuutusjärjestelmien rahoitustasapainon osalta on todettava, että syynä lakiuudistukseen olivat taloudelliset tekijät. Esitettyjä talousarvioon liittyviä seikkoja on kuitenkin pikemminkin pidettävä valtion talouden yleiseksi keventämiseksi toteutettuina säästötoimenpiteinä, joita on tarkasteltava suppeammassa mielessä erillään kyseisten sosiaaliturvaetuuksien rahoittamiseen ja niiden väliseen taloudelliseen yhteyteen liittyvistä seikoista. Joka tapauksessa Itävallan hallitus ei ole esittänyt mitään sellaisia väitteitä, joiden perusteella voitaisiin yleisistä talousarvioon liittyvistä seikoista riippumatta päätellä, että kyseiset järjestelmät olisivat yhteydessä toisiinsa. "Maastricht-kriteerien" täyttäminen oli epäilemättä yhteisön oikeuden edellyttämä tehtävä. Tämän tehtävän toteuttaminen sukupuolia syrjivällä tavalla ei kuitenkaan ole oikeutettua. Sukupuolten välinen syrjintä ei ainakaan yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ole perusteltua talousarvioon liittyvistä syistä. [20]

36. Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että työkyvyttömyyden vuoksi varhennetulle vanhuuseläkkeelle määritetyn eri ikäedellytyksen ei voida katsoa liittyvän objektiivisesti eikä välttämättä lakisääteiseen eläkeikään. Näin ollen myös mahdollisuus vedota tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan toiseen olettamukseen eri ikäedellytyksen perustelemiseksi on poissuljettu. Tähän kieltoon ei vaikuta se, sallitaanko tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa jäsenvaltioille vain olemassa olevan syrjinnän voimassapitäminen vai mahdollisesti myös tällaisten syrjivien edellytysten käyttöönottaminen. Tämä toteamus johtaa välittömästi toiseen kysymykseen, johon tässä edustetun näkökannan mukaan on tarpeen vastata ainoastaan toissijaisesti.

2. *Toinen kysymys*

37. Toisella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, kuuluuko erilaisen eläkeiän säätäminen jälkikäteen tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja 2 kohdan soveltamisalaan.

38. Ensin on täsmennettävä, että käsitteen "jälkikäteen" voidaan ensinnäkin ymmärtää tarkoittavan sitä ajankohtaa, jolloin tasa-arvodirektiivistä tuli kyseistä jäsenvaltiota sitova. Itävallan tasavallan osalta tämä tarkoittaa sitä ajankohtaa, jolloin Itävalta liittyi Euroopan talousalueen jäseneksi, eli 1.1.1994, kuitenkin viimeistään Itävallan liittymispäivää Euroopan yhteisöön eli siis 1.1.1995. Lisäksi käsitteen "jälkikäteen" voidaan katsoa viittaavan siihen, että ennen kyseistä ajankohtaa on ollut voimassa tasa-arvoiseen kohteluun perustunut lainsäädäntö.

39. Lisäksi on selvennettävä, että edellä esitetyn tarkastelun logiikan kannalta ei ollut suppeassa mielessä kyse eri eläkeiän määrittämisestä jälkikäteen, vaan sosiaa-

20 — Ks. esimerkiksi asia C-343/92, Roks ym., tuomio 24.2.1994 (Kok. 1994, s. I-571, 35 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

liturvaetuuden myöntämisiästä, johon eläkeiällä on korkeintaan "vaikutuksia".

40. Valittajat ovat sitä mieltä, että tasa-arvoisen kohtelun periaatteeseen liittyvien poikkeussäännösten antaminen jälkikäteen ei ole kyseisen tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 2 kohdan ja 8 artiklan 2 kohdan mukaan sallittua. Tällaisen sääntelyn mukaisten säännösten ja toimenpiteiden on luonteeltaan oltava ensinnäkin tasa-arvodirektiivin perustarkoituksen toteuttamiseen tähtääviä. Lisäksi niiden edellytetään olevan arviointeja ja analyysejä siitä, onko poikkeussäännösten pysyttäminen edelleen perusteltua. Valittajien mielestä Itävallan lainsäädäntö on tasa-arvodirektiivin vastainen.

41. Itävallan hallitus huomauttaa aluksi, että alentuneen työkyvyn/työkyvyttömyyden vuoksi varhennetun vanhuuseläkkeen ikäedellytyksen korottamista miesten osalta voidaan epäilemättä pitää tasa-arvodirektiivin mukaisena askeleena kohti tasa-arvoisen kohtelun toteuttamista. Miesten eläkeikähän oli aikaisemmin kymmenen vuotta "säännönmukaista" eläkeikää alhaisempi, naisten sen sijaan vain viisi vuotta kyseistä ikää alhaisempi. Sittemmin eläkeiän eroa on pienennetty kolmeen vuoteen. Mikäli työkyvyttömyyden vuoksi varhennetun vanhuuseläkkeen eri ikäedellytys voidaan perustella kyseisen eläkkeen ja säännönmukaisen vanhuuseläkkeen välisellä johdonmukaisuudella, tällaisen eri ikäedellytyksen on oltava voimassa koko siirtymäkauden ajan aina tasa-arvoisen kohtelun täydelliseen toteuttamiseen asti. Kansallisella lainsäätäjällä on kyseisen ajanjakson aikana oltava mahdollisuus haluamiensa päämäärien toteuttamiseen. Mikäli yhteisöjen tuomioistuin ei voi hyväksyä tällaista näkökantaa, sekä miesten että naisten eläkeikää on nostettava taloudellisista syistä 55 vuodesta 57 vuoteen. Tämä olisi kuitenkin huomattavassa ristiriidassa tasa-arvodirektiivin perustavaa laatua olevan tavoitteen kanssa, jonka mukaan naisille myönnetyt olemassa olevat etuudet on mahdollisuuksien mukaan pyrittämä säilyttämään siirtymävaiheen aikana.

42. Itävallan hallitus on päätynyt siihen johtopäätökseen, että lainmuutos, jolla nostetaan aiemmin yhtenäistä miesten ja naisten ikäedellytystä työkyvyn alentumisen tai työkyvyttömyyden vuoksi varhennetun vanhuuseläkkeen myöntämiseksi kahdella vuodella, kuuluu tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan soveltamisalaan. Itävallan hallitus on asian suullisessa käsittelyssä nimenomaisesti huomauttanut, että tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuotoon ei sisälly mainintaa standstill-lausekkeesta. Kyseisessä säännöksessä on kyse "eläkeiän vahvistamisesta", ei "eläkeiän pysyttämisestä".

43. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo toisella kysymyksellä tiedusteltavan, sisältyykö tasa-arvodirektiivin 7 artiklan

1 kohdan a alakohdan mukaiseen poikkeussäännökseen standstill-lauseke, jonka mukaan jäsenvaltio ei saa säätää uusia luonteeltaan syrjiviä säännöksiä, vaikka tällaiset säännökset kuuluisivatkin poikkeussääntelyn soveltamisalaan. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus vastaa kielteisesti kyseiseen kysymykseen. Standstill-velvoite ei sisälly tasa-arvodirektiivin sanamuotoon eikä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön.

44. Komissio on sitä mieltä, että tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaisen poikkeussäännöksen tarkoituksena on sukupuolten välisen tasa-arvoisen kohtelun toteuttaminen. Näin ollen säännöstä on pidettävä eräänlaisena vallitsevan tilanteen (status quo) säilyttämistä koskevana velvoitteena. Jäsenvaltio ylittää kyseisen säännöksen sille antaman liikkumavaran eläkejärjestelmiensä sopeuttamisen osalta, mikäli jäsenvaltio lisää nykyistä syrjivää kohtelua tai ottaa käyttöön uusia syrjiviä säädöksiä. Tällaista tarkastelutapaa tukee 7 artiklan 2 kohdan sanamuoto, jossa mainitaan poikkeussääntelyn pysyttäminen. Tästä voidaan päätellä, että sallittua on ainoastaan syrjivien säännösten pysyttäminen, ei uusien tällaisten säännösten käyttöönottaminen.

Asian arviointi

45. Koska sekä Itävallan hallitus, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus että komissio käyttävät standstill-velvoitteen tai status quon säilyttämisen käsitettä, on asian jatkokäsittelyn kannalta syytä määritellä kyseisen käsitteen sisältö.

46. Käsitteen voidaan katsoa tarkoittavan sananmukaisesti velvollisuutta sen oikeustilan pysyttämiseksi, joka vallitsi tasa-arvodirektiivin voimaantulon ajankohtana. Tällainen staattinen tulkinta ei kuitenkaan ole yhteensopiva sen kanssa, että tasa-arvodirektiivillä sen sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti pyritään miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun "asteittaiseen" toteuttamiseen sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä. Standstill-velvoite voidaan kuitenkin ymmärtää myös siten, että vallitsevan tilanteen (status quo) huonontaminen on kiellettyä tasa-arvodirektiivin voimaantulon jälkeen. Tällaisen tulkinnan voidaan katsoa vastaavan asian käsittelyyn osallistuneiden käsitystä ja olevan direktiivin säännösten teleologisen tulkinnan mukainen. Kyseisellä tarkastelutavalla ei kuitenkaan vältetä kysymystä siitä, millaisen muutoksen voidaan katsoa olevan parannus vallitsevaan tilanteeseen ja siten askel oikeaan suuntaan.

47. Tasa-arvodirektiivin tavoitteena voidaan siis kiistatta pitää miesten ja naisten

tasa-arvoista kohtelua sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä, jolloin kuitenkin osa näistä kysymyksistä on jätetty lähtökohtaisesti määrittelemättömäksi ajaksi tasa-arvodirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle. [21] Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn tasa-arvodirektiivin tarkoitukseksi määritellään oikeus pitää väliaikaisesti voimassa eläkeasioissa naisille myönnetyt etuudet. [22]

48. Tällaiset "naisille myönnetyt etuudet" voivat kuitenkin vaikuttaa haitallisesti naisten asemaan niin etuuksien laskemisperusteiden kuin niistä muihin etuuksiin aiheutuvien vaikutuksienkin osalta. Yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään hyväksynyt tällaiset negatiiviset naisten eläkeoikeudelliseen asemaan kohdistuvat vaikutukset. [23] Ongelmalliseksi muodostuu näin ollen se mittapuu, jolla saavutettuja edistysaskeleita mitataan suhteessa tasa-arvodirektiivin tavoitteeseen.

49. Naisten lähtökohtien parantamista alun perin epäsuotuisaan tilanteeseen verrattuna, kuten asiassa Bramhill [24] tapahtui, voidaan epäilemättä pitää askeleena edellä mainitun päämäärän toteuttamiseksi. [25]

50. Tasa-arvodirektiivin mukaisten edistysaskelten toteaminen on tarkasteltavana olevassa asiassa huomattavasti hankalampaa. Kuten Itävallan hallitus on perustellusti huomauttanut, naiset olivat suhteellisesti katsottuna epäedullisemmassa asemassa sen työkyvyttömyyden vuoksi varhennettua vanhuuseläkettä koskeneen lainsäädännön osalta, johon ei sisältynyt syrjiviä säädöksiä ja joka oli voimassa ennen vuoden 1996 lainmuutosta. Tässä lainsäädännössähän säädettiin, että naiset pääsivät kyseisen etuuden piiriin vasta viisi vuotta ennen lakisääteistä eläkeikää, kun taas miehillä oli oikeus etuuteen jo kymmenen vuotta ennen "säännönmukaisen" eläkeiän saavuttamista. Kyseisen etuuden myöntämisiän yhtäläinen korottaminen sekä miesten että naisten osalta vastaisi tosin tavoitteena olevan täydellisen tasa-arvon periaatetta, mutta saattaisi naiset suhteellisesti katsottuna kuitenkin epäedullisempaan asemaan. Yksiselitteisen ratkaisun löytäminen tähän eturistiriitaan ei ole helppoa.

51. Lähtökohtana asian käsittelyssä on pidettävä yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaista periaatetta, jonka mukaan poikkeussäännöksiä on tulkittava suppeasti. [26] Lainmuutokset, joiden tarkoituksena on epä-

21 — Ks. tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a—e alakohta.

22 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Thomas ym., tuomion 9 kohta.

23 — Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Graham ym. ja asia C-139/95, Balestra, tuomio 30.1.1997 (Kok. 1997, s. I-549).

24 — Asia C-420/92, Bramhill, tuomio 7.7.1994 (Kok. 1994, s. I-3191).

25 — Naisten syrjiminen oli asiassa Bramhill mahdollista poikkeussäännöksen 7 artiklan 1 kohdan d alakohdan perusteella. Oikeus kyseisessä asiassa esillä olleeseen etuuteen säädettiin lainsäädäntöteitse koskemaan laajempaa naispuolista hakijakuntaa, mikä ei kuitenkaan johtanut tasa-arvoisen kohtelun toteutumiseen.

26 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainitut yhdistetyt asiat C-377/96—C-384/96, De Vriendt ym., tuomion 25 kohta ja lisähuomautukset.

tasa-arvoisen kohtelun vähentäminen, mutta jotka eivät välittömästi johda tällaisen erilaisen kohtelun täydelliseen poistamiseen, ovat sallittuja vain poikkeussäännösten selkeästi rajatun soveltamisalan puitteissa. Näin ollen myöskään lievempimuotoiseen epätasa-arvoiseen kohteluun johtavat säännökset[27] eivät ole alun perin poissuljettuja.

52. Tilanne on kuitenkin toinen, mikäli epätasa-arvoiseen kohteluun johtavia säännöksiä sisällytetään aiemmin tasa-arvoiseen kohteluun perustuneeseen etuusjärjestelmään. Etuuden aikaisempaa eri sukupuolten osalta neutraalia luonnetta voidaan pitää osoituksena siitä, että poikkeussäännöstä ei tältä osin ole sovellettu. Kyse ei ole tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 2 kohdan mukaisesta "poikkeussäännöksen pysyttämisestä", kun poikkeussäännöstä käytetään ensimmäistä kertaa myöhemmin säädettävien lakien oikeudellisena perustana. Näin ollen tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohtaa ei myöskään voida pitää 7 artiklan 2 kohdasta erillisenä säännöksenä. Vaikkakin direktiivin 1 kohdassa mainitaan ainoastaan "eläkeiän määrittely", 2 kohdassa esiintyvällä käsitteellä "pysyttäminen" viitataan siihen, että 1 kohdassa säädettyjä poikkeussäännöksiä on vähintäänkin sovellettava, jotta kyseisten säännösten käyttö myöhemmän lainmuutoksen osalta olisi perusteltua. Näin ollen uusien epätasa-arvoiseen kohteluun johtavien säännösten käyttöönottaminen ei ole mahdollista.

27 — Kuten esim. edellä alaviitteessä 24 mainitussa asiassa Bramhill.

53. Edellä mainittua problematiikkaa ei kuitenkaan tarvitse käsitellä tämän syvällisemmin nyt tarkasteltavana olevassa tapauksessa, koska ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelunäkökulman mukaisesti on todettava, että kyseinen tapaus ei kuulu tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisen suppeasti tulkittavan poikkeussäännöksen asialliseen soveltamisalaan.

Tulkintatuomion ajalliset vaikutukset

54. Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset ehdottavat, että mikäli yhteisöjen tuomioistuin katsoo Itävallan lainsäädännön olevan yhteisön oikeuden vastainen, sen on rajoitettava tuomion ajalliset vaikutukset koskemaan ainoastaan tuomion antamisen jälkeen syntyneitä ja perustettuja oikeussuhteita. Tältä osin Itävallan hallitus viittaa ennen kaikkea tällaisen tuomion merkittäviin taloudellisiin vaikutuksiin.

55. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioiden tuomioistuimet voivat soveltaa ja niiden täytyy soveltaa näin tulkittua sääntöä periaatteessa myös oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet ja jotka on perustettu ennen tulkintatuomion antamista.[28] Kuten yhteisöjen tuomioistuin on aikaisemmin

28 — Yhdistetyt asiat 66/79, 127/79 ja 128/79, Salumi ym., tuomio 27.3.1980 (Kok. 1980, s. 1237, 9 kohta; Kok. Ep. V, s. 165) ja asia 61/79, Denkavit Italiana, tuomio 27.3.1980 (Kok. 1980, s. 1205, 16 kohta; Kok. Ep. V, s. 149).

todennut, se voi ainoastaan poikkeustapauksissa rajoittaa tulkintatuomion periaatteellista taannehtivaa vaikutusta EY:n perustamissopimuksen 174 artiklan 2 kohdan[29] (josta on muutettuna tullut EY 231 artikla) mukaisesti, mikäli tällainen rajoittaminen on perusteltua oikeusvarmuutta koskevista pakottavista näkökohdista, jotka johtuvat kaikista kysymyksessä olevista julkisista ja yksityisistä eduista.[30] Tällaisen tilanteen voidaan katsoa olevan kyseessä silloin, kun on olemassa vakavien taloudellisten seurannaisvaikutusten vaara ja epävarmuus yhteisön säännösten ja määräysten soveltamisalasta.[31] Kansallisen lainsäädännön ja yhteisön oikeuden yhteensoveltuvuuden osalta luottamuksensuojan tarpeen voidaan katsoa olevan oikeutettua vain siinä tapauksessa, että molemmat edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Tällöin on erityisesti muistettava, että vakavat taloudelliset seurannaisvaikutukset eivät yksinomaan ole riittävä syy luottamuksensuojalle lainsäädännön pysyvyyden osalta.

56. Tällaisia edellytyksiä tulkintatuomion ajallisten vaikutusten rajoittamiseksi tasa-arvodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan osalta ei ole. Itävallan hallitus tosin esittää sille aiheutuvan huomattavia taloudellisia vaikutuksia, mikäli kyseisen lainsäädännön havaitaan olevan yhteisön oikeuden vastainen. Nämä väitetyt lisärasitteet ovat kuitenkin suhteellisia. Ensinnäkin on todettava, että kiistelty lainmuutos ei sinällään johtunut sosiaalivakuutuksesta kyseiselle alalle aiheutuneista kustannuksista, vaan yleisistä talousarvioon liittyvistä seikoista, joiden tavoitteena oli omalta osaltaan Maastricht-kriteerien täyttäminen, mikä ei ole missään asiallisessa yhteydessä etuusjärjestelmien johdonmukaisuuteen. Käytännön kannalta asiaa tarkasteltaessa on lisäksi huomautettava, että taloudelliset lisärasitteet jäävät vaikutuksiltaan rajallisiksi, koska esillä olevassa tapauksessa on kyse työkyvyttömyyseläkkeestä. Ehdoton edellytys etuuden myöntämiselle on (ainakin osittaisen) työkyvyttömyyden toteaminen, minkä määritteleminen on tuskin mahdollista taannehtivasti.

57. Kansallisen lainsäädännön ja yhteisön oikeuden välistä yhteensoveltuvuutta koskevasta luottamuksensuojasta on todettava seuraavaa. Sen vaikutukset, että syrjintä "liittyy välttämättä" vanhuuseläkkeelle säädettyyn eri ikäedellytykseen, on selkeästi todettu yhteisöjen tuomioistuimen aikaisemmassa oikeuskäytännössä.[32] Yhteisöjen tuomioistuin on jo määrittänyt "välttämättömän ja objektiivisen yhteyden" arvioimisessa käytettävät kriteerit tavalla, joka ei jätä tilaa oikeudellisiin seikkoihin liittyville epäilyille. Pitkään voimassa olleen ja aiemmin tasa-arvoiseen kohteluun perustuneen lainsäädännön taustaa vasten tarkasteltuna Itävallan tasavalta ei perustellusti voinut epäillä sitä, että syrjivän ikäedellytyksen *käyttöönottaminen* ei ollut *välttämätöntä* kyseisen oikeuskäytännön mukaan.

29 — Asia C-228/92, Roquette Frères, tuomio 26.4.1994 (Kok. 1994, s. I-1445, 19 kohta).

30 — Asia 43/75, Defrenne, tuomio 8.4.1976 (Kok. 1976, s. 455, 74—75 kohta; Kok. Ep. III, s. 63) ja asia 24/86, Blaizot, tuomio 2.2.1988 (Kok. 1988, s. 379, 28 kohta; Kok. Ep. IX, s. 339).

31 — Yhdistetyt asiat C-363/93, C-407/93, C-408/93, C-410/93 ja C-411/93, Lancry ym., tuomio 9.8.1994 (Kok. 1994, s. I-3957, 40 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

32 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainituissa asioissa Thomas ym. ja Graham ym. annetut tuomiot.

C Ratkaisuehdotus

58. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että ennakkoratkaisupyyntöön vastataan seuraavasti:

Direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että jäsenvaltion ei sallita soveltavan poikkeussääntelyä etuuksiin, jotka tosin saadaan vasta tietyn iän saavuttamisen jälkeen mutta myönnetään ainoastaan pysyvän invaliditeetin (työkyvyttömyyden) vuoksi.